

NEW FIND OF A ROMAN LANTERN FROM THE CZECH REPUBLIC

DAVID VÍCH – JAN JÍLEK – JIŘÍ KMOŠEK

Keywords: Czech Republic, Barbaricum, Roman period, Roman import, lantern, XRF analysis.

Abstract: *New find of a Roman lantern from the Czech Republic.* In 2021, a functionally undetermined ring and a deformed upright of a Roman lantern were discovered with the help of a metal detector on the slope of the Hušák hill in the cadastral district of Lázy (district Svitavy). Both objects exhibit a similar metal composition. This is the second published find of a part of a Roman lantern from the territory of the Czech Republic and from the Barbaricum in general. The question remains whether the presence of a Roman lantern is related to the evidenced military intervention in the form of a Roman temporary military camp at the nearby town of Jevíčko, and whether the deposition on the slope of a prominent landmark was connected with ritual activities, or with metalworking, or with both.

1 INTRODUCTION

Metal lanterns were important objects of everyday use in the Roman world. It is therefore not surprising that they have often been paid attention to in the specialized scholarly literature (Bémont/Beck 1989; Feugère/Garbsch 1993; Loeschke 1919), although by far not as much as other, more common, objects used by the inhabitants of the Roman Empire. In the Roman environment, lanterns are mainly found in Campania, where an extraordinary collection comes from sites around Mount Vesuvius, thanks to the well-known tragic events of AD 79 (in overview Oettel 1991, 17, 29, 52, Taf. 31: a-b; Pfisterer-Haas/Valsamidou 2022, 55, 444; Sigges 2002, 99, 523, 524, note 72). At the same time, this region represents the only assumed production centre for these lamps. Of course, lanterns are also found among the spectrum of finds from other parts of the Roman Empire (Feugère/Garbsch 1993, 165, Abb. 6; Deschler-Erb 1996, 135, 136; Pirling/Siepen et al. 2006, 411, 412) including the Balkans and the eastern Mediterranean (e.g. Bujukliev 1994; Lang-Auinger et al. 2003, 263, 264). We also have evidence of a type I A lantern from the Gurzufskoe Sedlo site in Crimea (Novichenkova 2016, 295). In addition to the area under Mount Vesuvius, we also find them conspicuously often in the graves of provincial elites, both in the

Roman west (mainly the Gallic region) and in the Danube region and the Balkans (Pannonia, Thrace). Their occurrence among grave goods can be interpreted as a symbol of a Romanised

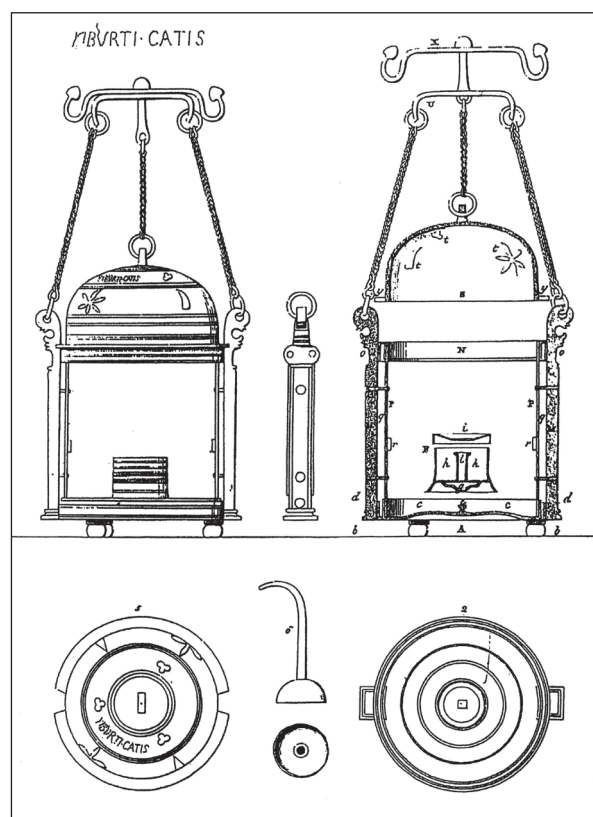


Fig. 1. The Roman lantern from Herculaneum (according to Feugère/Garbsch 1993).

Obr. 1. Římská lucerna z Herculanea (podle Feugère/Garbsch 1993).

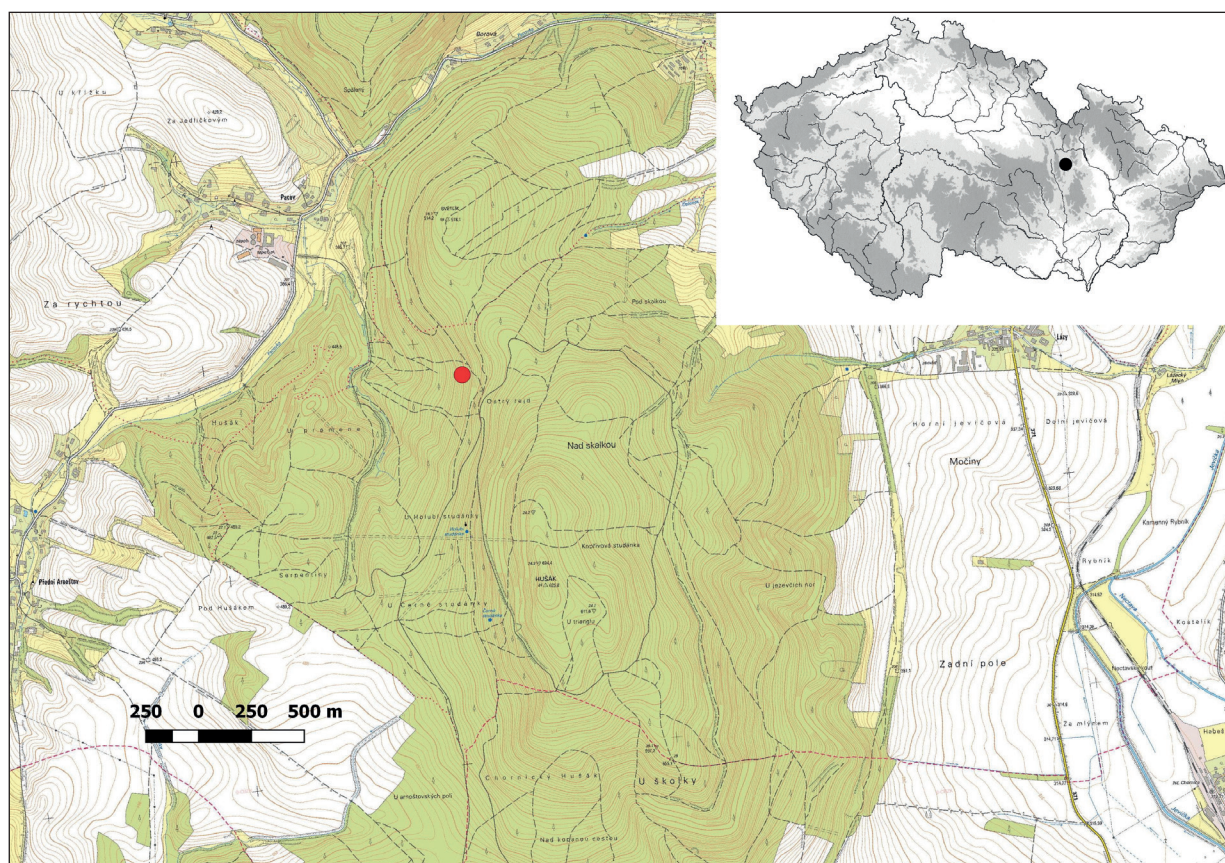


Fig. 2. Lázy, Hušák hill. Marked findspot of a part of a Roman lantern and a ring (author: D. Vích).

Obr. 2. Lázy, vrch Hušák. Vyznačený nález vzpěry římské lucerny a kroužku (autor: D. Vích).

way of life (Feugère/Garbsch 1993, 163, 164). This consideration was recently elaborated by Z. Mráv (2013, 123, 124, 127, Abb. 18: 9, 19), who drew attention to the joint occurrence of bathing utensils (folding chairs, strigils, oil flasks) and lanterns in some contexts. The shape of a bronze oil container (“*balsamarium*”) in the form of a resting servant with a lantern thus cannot be considered a coincidence. It was these servants who could have lighted their masters’ way to the bath in the wealthiest households. With regard to adoption of the Roman lifestyle, it is therefore not surprising that these groups of artefacts are found together in selected graves of elites.

In the Roman Empire, lanterns are found in civilian and military contexts, with a predominance in civilian environment (including graves) as the most recent summary of knowledge has revealed. However, this finding is significantly influenced by the find contexts

in Pompeii, Herculaneum and other southern Italian sites (Feugère/Garbsch 1993, 166–183, Abb. 6).

In the territory beyond the borders of the Roman Empire, however, these finds are quite rare. J. Garbsch and M. Feugère (1993, 178, Abb. 6: 103) recorded only one find in the context of the Augustan camp in Haltern (Müller 2002, 59, Abb. 18), which was, however, related to the Roman campaign beyond the river Rhine. Until recently, only a single find from the barbarian environment was known, namely from the Czech Republic, from Central Bohemia, from the well-known cremation burial ground of Dobříchov-Piřchova in the Kolín District. However, the artefact was originally classified as part of a seal storage box (Droberjar 1999, 154, 155; 2000), but according to a more recent analysis it is the upper part of an upright of a type I A lantern (Božič 2000).

The number of lamps of Roman origin beyond the borders of the Roman Empire was recently

increased by a new specimen from the region of Malá Haná in Northwest Moravia (Czech Republic), which will be presented in the following text.

2 FINDS AND FIND CIRCUMSTANCES

On 23 January 2021, Mr. Milan Víšek with the help of a metal detector found two artefacts¹ close to each other on the north-western slope of the Hušák hill in the cadastral district of Lázy (Fig. 2). He immediately announced the find and handed it over to the Regional Museum in Vysoké Mýto together with the basic find documentation. The objects are property of the Pardubice Region, and because they come from the Svitavy District, they are now stored in the Regional Museum in Litomyšl.

Of the two objects found about 1 m apart at a depth of about 10 cm below the present-day ground surface, a rod-shaped artefact representing the upright of a Roman lantern can be identified (Fig. 3: 1). The artefact with dimensions of 176 x 22 x 16 mm is made of cast metal, weighs 127.7 g and is secondarily slightly bent. It is shaped in the form of a half-column with a distinct division into a capital, shaft and base. The upper part of the upright carries an eye and a hook, the upper half of the shaft has a pentagonal cross-section, which in the lower part of the shaft changes into a rectangular to trapezoidal cross-section. The reverse side of the upright is three-quarters grooved, rivets are preserved in the upper and lower parts of the shaft and approximately in its middle. In addition, the lower part of the shaft is equipped with a hole. The upright corresponds to type d without the leg that was cast in one piece with the upright (*Feugère/Garbsch 1993, Abb. 4*). Typological classification of the lantern from which the upright originates is not possible on the basis of a single preserved artefact. Its overall shape is essential for its typological classification, and also important is the fact that it is made by casting with absence of a leg that would be part of the upright. On the basis of the preserved features, we can rule out that the lantern, from which the mentioned

upright comes, belonged to type I A, in which the uprights are made of bronze sheet and not by casting, and II E, II F, because the uprights of these types are characterized by legs that were cast as an integral part of the upright. The lantern, to which the upright found in Moravia, in the cadastral district of Lázy, has belonged, can therefore be only dated to the broader time span of the 1st–3rd centuries AD (*Feugère/Garbsch 1993, 155–160*).

The second object has the form of a ring, which is plano-convex in cross-section, with an undecorated surface. Its dimensions are 44 x 44 x 18 mm and weight is 95.7 g. The object in itself does not allow for functional or chronological classification due to its simple shape (Fig. 3: 2), and the oval surface damage also is not helpful in this regard. However, it is not part of the lantern.

The surface of the corroded lantern fragment and the ring and drilled samples of metal from both objects were analysed in order to identify the elemental composition of the alloys used. The analysis was carried out using the method of X-ray fluorescence analysis (XRF), with a pXRF spectrometer Bruker S1 Titan 600. The analysis of the basic material of the lantern fragment showed that it is made from a tin-lead bronze alloy (5.5 % Sn, 33.4 % Pb) with admixture of iron, silver and bismuth. In the case of the ring, it is the same type of alloy, but with slightly different proportions of tin and lead (6.2 % Sn, 23.0 % Pb), a significant admixture of zinc in the amount of 1.0 % and other admixtures of iron, silver and bismuth. The surface layers of both objects show approximately the same concentrations of lead, several times higher concentrations of tin, and a significantly lower copper content. Higher tin contents on the surface of archaeological objects made of copper alloys can be caused by the corrosion damage to the basic material and the enrichment of the corrosion layers with alloying elements such as tin or lead (*Piccardo/Mille/Robbiola 2007*). The composition of both objects classifies them into categories 14 and 15 according to J. Riederer (1999, 200), based on analyses of ancient copper alloys. The concentrations

¹ The findspot is defined by UTM coordinates, zone 33 U, E 622401.081, N 5506101.368.

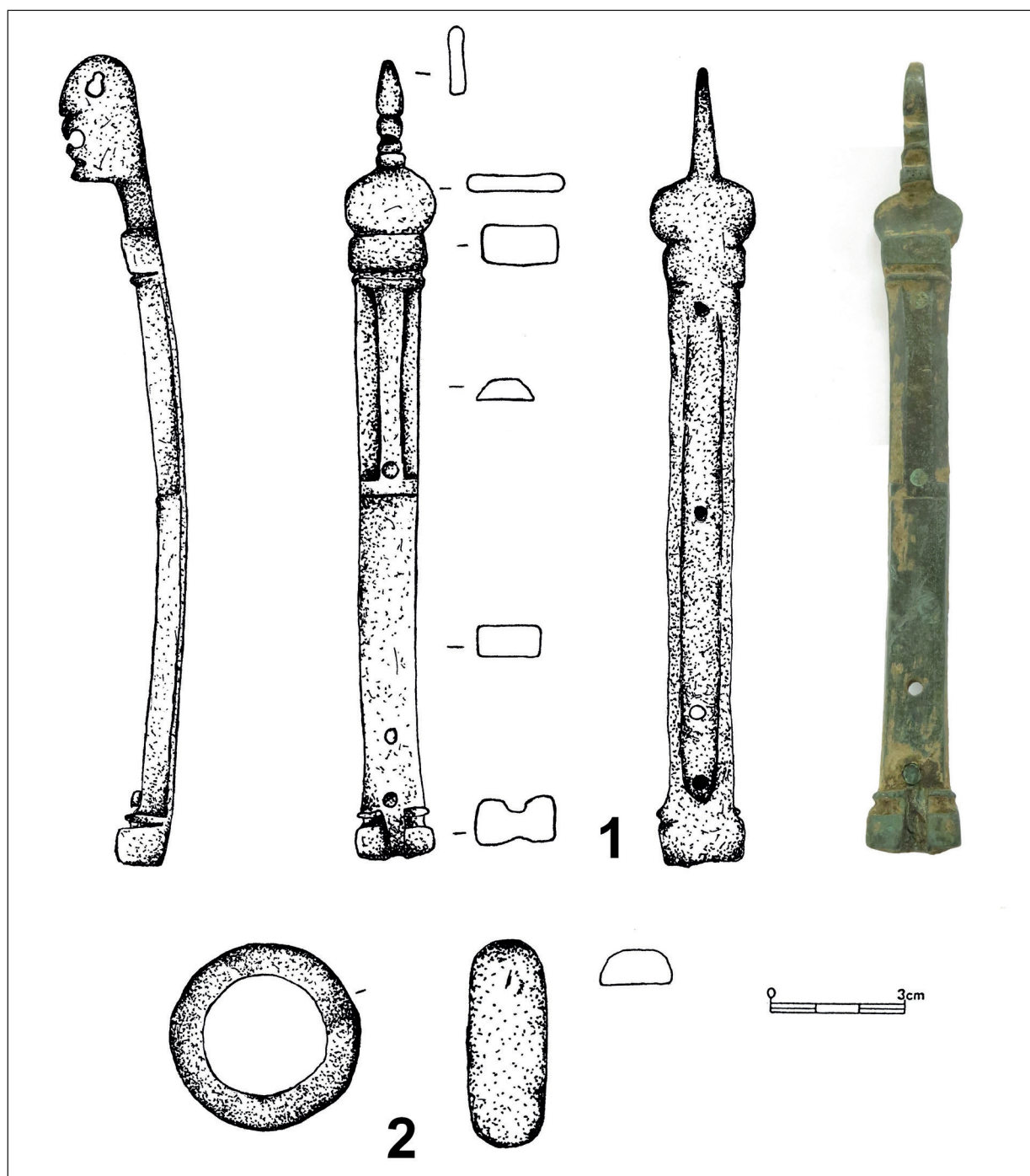


Fig. 3. Lázy, Hušák hill. 1 – upright of a Roman lantern, 2 – ring (author: M. Grof).

Obr. 3. Lázy, vrch Hušák. 1 – vzpěra římské lucerny, 2 – kroužek (autor: M. Grof).

of zinc in the analysed ring are at the boundary between an admixture and intentional alloying addition. Besides tin and lead, such low concentrations of zinc also appear in other analysed ancient alloys of Roman provenance (e.g. *Vích et al. 2020*).

3 FINDING CONTEXT

The place where both objects were found is located 170 km as the crow flies from the Roman Limes in a territory inhabited by the barbarian population. The presence of the Germans in this

Central European region is evidenced in the period before the turn of the eras (stage A). The subsequent development of phase B1a is associated with the so-called Empire of Maroboduus, which is characterised by an increased influx of Roman products from the territory of the Bohemian Basin and the Elbe region, especially in grave contexts (on the extent of the Empire of Maroboduus, most recently *Salač 2021*). In Moravia and the adjacent part of East Bohemia (Czech-Moravian borderland), the presence of a barbarian population (leaving aside the sporadic exceptions, see *Zeman 2017*) is not evidenced until around the mid-1st century and the 2nd century, when one of the peaks of settlement is recorded in the period from the second half of the 2nd century to the beginning of the 3rd century, approximately at the time of the Marcomannic Wars and around (*Jílek 2013*). The border between eastern Bohemia and north-western Moravia is no exception in this regard. Finds from the Roman Period have already been known here since stage A with a continuation in stage B1, although these are mainly isolated finds so far (*Droberjar/Vích 2009*). In the later stages of the Roman Period, however, the settlement here is significantly denser, along with the increased occurrence of Roman products (e.g. *Droberjar/Jarůšková 2017; Vích et al. 2020; 2021*).

The Hušák hill is bordered on the west side by the valley of Malá Haná, which is an area oriented approximately in the northeast-southwest direction, providing suitable conditions for ancient settlements, including those of the Roman Period. The nearest evidence of human presence in the Roman Period is located less than three kilometres to the southeast, under the eastern slope of the Hušák hill at the cadastral border between Lázy and Chornice (location Lázy 3c, Chornice 2c, according to *Vích 2001*), but this is only a stray find of barbarian pottery, a trumpet brooch and a Roman denarius (*Militký/Vích 2011, 288; Vích 2007, 179*; the brooch is unpublished). The nearest verified settlements are known from surface survey and rescue excavations in the cadastral district of Chornice at a distance of almost 5 km to the southeast (*Němcová et al. 2020, 59, obr. 16; Vích 2007; 2014*). The settlement activity here is dated to the Middle to Late Roman Period. The

Roman military intervention at the time of the Marcomannic Wars in the form of an archaeologically evidenced Roman temporary camp in the cadastral district of Jevíčko-suburb (*Němcová/Kejval 2023*), at a distance of less than seven kilometres as the crow flies south of the findspot, appears to be of crucial importance for understanding the historical development of the region.

It is difficult to answer the question how the objects got to the barbarian territory and what preceded the archaeologisation of the artefacts at the place of discovery.

The first hypothesis for the presence of a part of a Roman lantern in the barbarian territory (leaving aside the functionally indeterminable ring) is the interpretation of the find as an archaeological reflection of the Roman military intervention in the territory of what is now North-west Moravia during the Marcomannic Wars, when the Roman forces were withdrawn no later than after the signing of the Peace of Commodus in 180. They could have left (and apparently indeed left: *Droberjar 2020; Vích 2014; Vích et al. 2021*) an indelible trace in the region in the form of remains of gear and equipment, which may have also included a lantern, although according to the current state of knowledge, lanterns are predominantly found in the civilian environment.

The second possibility is the booty obtained by the barbarians in the territory of the Roman provinces. However, Roman lanterns and bronze lamps certainly do not belong to the standard range of Roman products in the Central European Barbaricum (cf. *Eggers 1951; Erdrich 2001*; most recently *Voss/Müller-Scheessel eds. 2016*). Other possibilities, such as trade, also seem extremely unlikely for the same reasons. Either way, the objects, taking into account the similar composition of metal, the heterogeneity of the collection and the obvious damage (deformation) to the lantern upright, were most likely intended to serve the barbarian population as a source of raw material (on the problem, for the first time *Tejral 2015*).

4 CONCLUSION

As regards the interpretation of the deposition of objects on the slope of the Hušák hill, we are basically dependent on the same options as in the case of the equally unusual, albeit different assemblage from Boršov (Vích *et al.* 2020) and two brooches found in a similar context on the Žalý hill in the vicinity of Rakovník (Vích *et al.* 2022). In these cases, we can suppose ritual reasons, indicated by the deposition on the slope of a prominent landmark and the distance from contemporary settlement,² or a connection with metalworking somewhere in the vicinity. These two variants do not necessarily exclude each other. Perhaps only a link to a traffic route, in contrast to the assemblage from Boršov, in the given case appears to be extremely improbable.

REFERENCES

- Bémont/Beck 1989* – C. Bémont/F. Beck: La lanterne de CALVVS. Étude typologique. *Antiquités nationales* 21, 1989, 38–56.
- Božič 2000* – D. Božič: Fragment einer frühromischen Bronzelaterne im Barbaricum. *Instrumentum* 12, 2000, 15.
- Bradley 2017* – R. Bradley: *A Geography of Offerings: Deposits of Valuables in the Landscapes of Ancient Europe*. Oxbow Insights in Archaeology. Oxford – Philadelphia 2017.
- Bujukliev 1994* – Ch. Bujukliev: Les lanternes en bronze de la Thrace Romaine. In: Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg, 18.–22. Juli 1988. *Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg*. Band 45. Stuttgart 1994, 103–109.
- Deschler-Erb 1996* – E. Deschler-Erb: Die Kleinfunde aus Edelmetall, Bronze und Blei. In: *Beiträge zum römischen Oberwinterthur – VITUDURUM 7*. Zürich – Egg 1996, 13–139.
- Droberjar 1999* – E. Droberjar: Dobřichov-Piřhory. Ein Brandgräberfeld der älteren römischer Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). *Fontes Archaeologici Pragenses*, Volumen 23. Pragae 1999.
- Droberjar 2000* – E. Droberjar: Unikátní archeologický doklad ke korespondenci mezi Římem a Marobudovou říší (K nálezu římské schránky na pečetě z Dobřichova-Piřhory). In: Čech, P. – Dobeš, M. (eds.): *Sborník Miroslavu Buchvaldkovi*. Most 2000, 67–69.
- Droberjar 2020* – E. Droberjar: Marcomannic wars and new Roman period discoveries in Jevičko (West Moravia/East Bohemia). *Archeologické rozhledy* 72/4, 2020, 479–522.
- Droberjar/Vích 2009* – E. Droberjar/D. Vích: Ke kontaktům mezi východními Čechami a Moravou v počátcích doby římské. In: M. Karwowski/E. Droberjar (eds.): *Archeologia Barbarzyńców 2008: powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim*. *Materiały z IV Protohistorycznej Konferencji Sanok*, 13–17 października 2008. *Collectio Archaeologica Ressoviensis XIII*. Rzeszów 2009, 237–247.
- Droberjar/Jarůšková 2017* – E. Droberjar/Z. Jarůšková: *Barbaři v pohybu*. Jevičko a Malá Haná v době římské. Boskovice 2017.
- Eggers 1951* – H. J. Eggers: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951.
- Erdrich 2001* – M. Erdrich: *Rom und die Barbaren, das Verhältnis zwischen dem Imperium Romanum und den germanischen Stämmen vor seiner Nordwestgrenze von der späten römischen Republik bis zum Gallischen Sonderreich*. *Römisch-germanische Forschungen* 58. Mainz am Rhein 2001.
- Feugère/Garbsch 1993* – M. Feugère/J. Garbsch: *Römische Bronzelaternen*. *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 58, 1993, 143–184.
- Jílek 2013* – J. Jílek: *Doba římská ve východních a severovýchodních Čechách*. Sledování vzájemných interakcí germánské a římské společnosti v době římské. *Disertační práce*. Masarykova univerzita v Brně. Brno 2013.
- Lang-Auinger et al. 2003* – C. Lang-Auinger et al.: *Hanghaus 1 in Ephesos*. *Forschungen in Ephesos*, Band VIII/4. Wien 2003.
- Loeschcke 1919* – S. Loeschcke: *Antike Laternen und Lichthäuschen*. *Bonner Jahrbücher* 118,

² The ritual interpretation of the deposition of brooches on the slopes of the Žalý hill in Rakovník region was recently supported by the discovery of a Roman bell in the same location (cf. *Bradley 2017*, 12).

- 1919, 370–430.
- Militký/Vích 2011* – J. Militký/D. Vích: Nové nálezy římských mincí na česko-moravském pomezí. In: E. Droberjar (ed.): *Archeologie barbarů 2010: hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. *Studia Archaeologica Suebica I*. Olomouc 2011, 279–306.
- Mráv 2013* – Z. Mráv: Eiserne Klappstühle aus kaiserzeitlichen Bestattungen der einheimischen Elite in Pannonien. Zu den Beigaben der Bade- und Reinigungsgarnitur pannonscher Wagengräber. *Archaeologiai Értesítő* 138, 2013, 105–144.
- Müller 2002* – M. Müller: Die römischen Buntmetallfunde von Haltern. *Bodenaltertümer Westfalens* 37. Mainz 2002.
- Němcová et al. 2020* – J. Němcová/P. Kejval/J. Jílek/Z. Sůvová/J. Kmošek/P. Kočár/R. Kočárová: Osada z pozdní doby římské v Chornicích, okr. Svitavy. *Archeologie východních Čech* 19, 2020, 54–105.
- Němcová/Kejval 2023* – J. Němcová/P. Kejval: Jevičko – Vrchlického ulice, zainvestování ploch pro budoucí RD. *Nálezová zpráva, ZAV č. j. 121/16. Uložené: Regionální muzeum v Litomyšli*. Litomyšl 2023.
- Novichenkova 2016* – M. V. Novichenkova: Details of Roman Bronze Lantern of an Augustus reign from a sanctuary near the pass Gurzufskoe Sedlo. In: Gavryljuk, N. O. (ed.): *Forum Olbicum I. Pamiati V. V. Krapivinoi*. *EMINAK: Scientific Quarterly Journal* 4. Kyiv – Mykoliv 2016, 256–263.
- Oettel 1991* – J. Oettel: *Bronzen aus Boscoreale in Berlin*. Berlin 1991.
- Pfisterer-Haas/Valsamidou 2022* – S. Pfisterer-Haas/M. Valsamidou: Wie es am Mittelmeer zu leuchten begann. *Lichtkulturen vorrömischer Zeit*. In: R. Bielfeldt et al. (eds.): *Neues Licht aus Pompeji*. München – Oppenheim am Rhein 2022, 48–55.
- Piccardo/Mille/Robbiola 2007* – G. Piccardo/B. Mille/L. Robbiola: Tin and copper oxides in corroded archaeological bronzes. In: P. Dillmann/G. Béranger/P. Piccardo/H. Matthiesen (eds.): *Corrosion of Metallic Heritage Artefacts*. Oxford – Cambridge – Philadelphia – New Delhi 2007, 239–262.
- Pirling/Siepen et al. 2006* – R. Pirling/M. Siepen et al.: Die Funde aus den römischen Gräbern von Krefeld-Gellep. *Katalog der Gräbern 6348–6361*. Stuttgart 2006.
- Riederer 1999* – J. Riederer: Ergebnisse der Atomabsorptionsspektalanalyse zur Materialauswahl in der Antike. In: H. U. Voß/P. Hammer/J. Lutz (eds.): *Römische und germanische Bunt- und Edelmetallfunde in Vergleich*. *Archäometallurgische Untersuchungen ausgehend von elbegermanischen Körpergräbern*. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 79 (1998), 1999, 200–203.
- Salač 2021* – V. Salač: Jak malá byla Marobudova říše? *Prameny k rozsahu Marobudem ovládaného území a jejich interpretace*. *Památky archeologické* 112, 2021, 301–332.
- Sigges 2002* – B. Sigges: *Vita cognita*. Die Ausstattung pompejanischer Wohnhäuser mit Gefäßen und Geräten – untersucht an ausgewählten Beispielen. Dissertation. Universität zu Köln. Köln 2002.
- Tejral 2015* – J. Tejral: Die Zeit danach. Bemerkungen zum archäologischen Erscheinungsbild des norddanubischen Raumes nach den Markomannenkriegen. In: P. Henrich/Ch. Miks/J. Obmann/M. Wieland (eds.): *Non solum...sed etiam*. Festschrift für Thomas Fischer zum 65. Geburtstag. Rahden/Westf 2015, 431–448.
- Vích 2001* – D. Vích: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997–2000. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 27, 2001, 27–56.
- Vích 2007* – D. Vích: *Českomoravské pomezí v době římské*. *Pravěk Nová řada – Supplementum* 17. Brno 2007, 173–229.
- Vích 2014* – D. Vích: Spony z doby římské ze severní části Boskovické brázdy. *Archeologické rozhledy* 66, 2014, 704–730.
- Vích et al. 2020* – D. Vích/J. Jílek/J. Kmošek/M. J. Biborski/M. R. Biborski/J. Martínek: Soubor kovových předmětů z doby římské z Boršova na Moravskotřebovsku. *Památky archeologické* 111, 2020, 159–192.
- Vích et al. 2021* – D. Vích/J. Jílek/J. Militký/M. Hlavica/J. Kmošek/J. Martínek: Mařínské hradiště a jeho okolí v době římské. *Zborník*

Slovenského národného múzea 115, *Archeológia* 31, 2021, 199–239.

Vích et al. 2022 – D. Vích/J. Jílek/J. Kmošek/P. Daňhel: Provincial-Roman brooches from the hill Žalý in the District of Rakovník. A contribution to the first find of an annular brooch with openwork frame from Bohemia. *Zborník Slovenského národného múzea* 116, *Archeológia* 32, 2022, 297–305.

Voss/Müller-Scheessel eds. 2016 – H. U. Voß/N. Müller-Scheeßel (eds.): Archäologie zwischen Römern und Barbaren: Zur Datierung und

Verbreitung römischer Metallarbeiten des 2. und 3. Jahrhunderts n. Chr. im Reich und im Barbaricum – ausgewählte Beispiele (Gefäße, Fibeln, Bestandteile militärischer Ausrüstung, Kleingerät, Münzen). *Internationales Kolloquium Frankfurt am Main*, 19.–22. März 2009). *Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte* Bd. 22/1–2. Bonn 2016.

Zeman 2017 – T. Zeman: Střední Pomoraví v době římské. Svědectví povrchové prospekce. *Archaeologica Olomucensia*. Tom. II. Olomouc 2017.

NOVÝ NÁLEZ ŘÍMSKÉ LATERNY Z ČESKÉ REPUBLIKY

DAVID VÍCH – JAN JÍLEK – JIŘÍ KMOŠEK

S lucernami se v římském prostředí setkáváme především v Campanii, kde mimořádná kolekce pochází z lokalit v okolí Vesuvu, a to díky známým tragickým událostem z roku 79 po Kr. Lucerny ovšem nechybí ani v nálezovém spektru z jiných částí říše včetně Balkánu a východního Středomoří. Kromě oblasti pod Vesuvem se s nimi nápadně často setkáváme také v hrobech provinciálních elit, jak na římském západě (především galská oblast), tak v Podunají a Balkáně (Pannonia, Thracie). Jejich přítomnost mezi milodary lze interpretovat jako symbol romanizovaného způsobu života. V impériu se laterny vyskytují v civilních a vojenských kontextech s převahou v civilním prostředí. Toto zjištění však výrazně ovlivňují nálezové situace v Pompejích, Herculaneu a dalších jihoitalských lokalitách.

V prostoru za hranicemi římského impéria pak jde však o nálezy zcela výjimečné. J. Garbsch a M. Feugère evidovali pouze jeden nález v kontextu augustovského tábora v Haltern, který však souvisel s římským tažením za Rýn. Až do nedávné doby byl znám pouze jediný nález z barbarského prostředí, a to z České republiky, ze středních Čech, ze známého žárového pohřebiště Dobřichov-Pičhora, okr. Kolín. Artefakt však byl původně chybně klasifikován jako část schránky na uchovávání pečete, podle novějšího rozboru však jde o horní část vzpěry lucerny. Počet svítilen římského původu za hranicemi Římské říše pak nedávno obohatil nepublikovaný exemplář z oblasti Malé Hané ze severozápadní Moravy (Česká republika).

Dne 23. 1. 2021 našel pan Milan Víšek s pomocí detektoru kovů na severozápadním svahu kopce Hušák v k. ú. Lázy vzpěru římské lucerny a kruhový artefakt nalezené ve vzdálenosti cca 1 m od sebe. Lucernu můžeme na základě

dochovaných znaků datovat do širšího časového úseku 1.–3. století po Kr.

Analýza metodou rentgenfluorescenční analýzy (XRF), s použitím pXRF spektrometru základního materiálu části laterny prokázala, že se jedná o slitinu cíno-olověného bronzu (5,5 % Sn; 33,4 % Pb) s příměsí železa, stříbra a bismutu. V případě kruhu se jedná o stejný typ slitiny, obsahující ale mírně odlišné poměry cínu a olova (6,2 % Sn; 23,0 % Pb), výraznou příměs zinku v množství 1,0 % a další příměsi železa, stříbra a bismutu. Oba předměty svým složením spadají do kategorií 14 a 15 dle J. Riederera (1999).

Kopec Hušák lemuje ze západní strany údolí Malé Hané. Nejbližší doklady přítomnosti člověka doby římské leží od místa popisovaného nálezů ve vzdálenosti necelé tři kilometry jihovýchodním směrem pod východním svahem kopce Hušák na rozhraní k. ú. Lázy a Chornice. Nejbližší prokazatelná sídliště známe z povrchových prospekci a záchranných výzkumů z k. ú. Chornice ve vzdálenosti téměř 5 km jihovýchodním směrem. Pro pochopení dění v regionu se jako podstatný jeví římský vojenský zásah v době markomanských válek v podobě archeologicky prokázанého římského krátkodobého tábora v k. ú. Jevíčko-předměstí ve vzdálenosti necelých sedmi kilometrů jižním směrem vzdušnou čarou od místa nálezů. Otázkou zůstává, jak a za jakých okolností se oba předměty na místo nálezů dostaly. V zásadě jsme při tom odkázáni na stejné možnosti, jako v případě rovněž neobvyklého, i když odlišného souboru z nedalekého Boršova, a to totiž na rituální důvody, podepřené uložením na svahu výrazné terénní dominanty a vzdáleností od soudobého osídlení, popř. na souvislost se zpracováním kovů někde v okolí, přičemž se tyto varianty navzájem nutně nemusí vylučovat.

PhDr. David Vích

Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě
A. V. Šembery 125
CZ – 566 01 Vysoké Mýto
dvich@centrum.cz

PhDr. Jan Jílek, Ph.D.

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta
Ústav archeologie a muzeologie, odd. klasické archeologie
Arna Nováka 1/1
CZ – 602 00 Brno
✉
Východočeské muzeum v Pardubicích
Zámek 2
CZ – 530 02 Pardubice
mitridates@post.cz

Ing. Jiří Kmošek

Akademie der bildenden Künste Wien
Institut für Naturwissenschaften und Technologie in der
Kunst
Schillerplatz 3
AT – 1010 Wien
✉
Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i.
Oddělení jaderné spektroskopie
Husinec – Řež 130
CZ – 250 68 Řež
kmošekj@gmail.com